

„TANULOM MÁR A NÉMA HARANGOK SZAVÁT...”

Evangélium és esztétikum Nagy Gáspár Sárfelelirat című kötetében

Már-már közhelynek számít, hogy az áldott emlékü Nagy Gáspár nemcsak a költői létformában, de emberségben és magyarságban is kimagaslott, még pontosabban: kiragyogott a kortársak közül. A 2007. január elején elhunyt költő jóbarát a tapintatos figyelem, az önzetlen segítőkészség, a keresztényi szeretet és feltétlen alázat élethosszig tartó, folyamatos gyakorlásával mutatott példát mindannyiunk számára. Családi indíttatásán és iskoláztatásán túl ebben választott mesterei (Kormos István, Nagy László, Pilinszky János és Jékely Zoltán) is útmutatásul szolgálhattak neki. Akárcsak a Szabófalvától San Franciscóig szemlélődő idősebb pályatárs, Kányádi Sándor, akitől a tág horizontú gondolkodás mellett az írástudói bátorság, a hűség és helytállás morálját tanulhatta el Nagy Gáspár.

Művészi-emberi portréjának fölidézésekor Janosi Zoltán véleményét idézem: „Megint azt a nagyobb igazságot éreztem, vagyis azt az érdekeken, megfontolásokon, mérlegeléseken fölülemelkedő, boltívszerű, fölöttünk feszülő erőt, amit Nagy Gáspár verseinek világa az utóbbi évtizedek magyar költészetében páratlanul hordoz.” Nagy Balázs kiváló írása (*Biblikus motívumkör Nagy Gáspár költészetében*) ugyancsak a lényegről beszél, amikor költőnk kapcsán az irodalmat etikai fenoménként jellemzi. „Lassan ki merjük mondani, hogy a művészet eleve szakrális, s csak azok az igazi kérdések, melyeknek metafizikai értelmük van. Nagy Gáspár számára ez nem volt kétséges, ő pályája kezdetétől magáénak vallotta azt az erkölcsi mércét, mely az istenhítből táplálkozik. Ez a bizonyosság motiválta szigorú ítélkezését, és a mély hit segítette őt, hogy költészetében jelen legyen a megváltás bizodalma, a minden mélységekből való felemelkedése lehetősége is. (...) Hívó volt és maradt akkor is, amikor ez inkább hátrányt, mintsem előnyt jelentett. Az evangéliumi hit sziklaszilárd alapján állva semmilyen vihar nem volt képes kárt tenni jellemében. Az evangélium minden során átütött, s nála azt irodalom nemcsak művészet volt, hanem erkölcs is.”

Személyisége, művészete tisztaságot sugároz és követel” – írja Nagy Gáspárról monográfiája, Görömbei András. Amikor tehát a költő szakralitásáról beszélünk, elsősorban és mindenekelőtt a tisztaságára gondolunk. Nagy Gáspár esetében ez az emberi, erkölcsi, művészi és gondolati tisztaságot jelenti. Mintegy eleget téve a példaadó költő-előd testamentumának („tisztának a tisztát őrizzük meg és oltalmazzuk az időben”), valamint a szülői ház és a pannonhalmi szellemiség által kondicionált evangéliumi üzenetek: „Tiszta szívet teremts bennem, és az erős lelket újítsd meg bennem!”.

„Ha Nagy Gáspár költészetére gondolunk, egyúttal egy hajlíthatatlan és példázatosan következetes erkölcsi magatartásra is gondolunk. Kivételes jellem volt” – mondja az életmű avatott ismerője, Pécsi Györgyi. Magam is azt vallom, hogy a tanulhatatlan talentumokkal rendelkező, elhívottsággal és elhivatottsággal megáldott Nagy Gáspár egészen különleges tüneményként ragyog azon a csillagterképen, amit egyetemes és kortárs magyar irodalomnak hívunk. Amikor tanulhatatlan talentumokról beszélek, akkor a kimagasló költői tehetségen túl az érzelmi intelligenciára, az erkölcsi érzékre és a személyiség alapmotíváltságát meghatározó keresztényi értékrendre gondolok leginkább. A Nagy Gáspárról alkotott művészi-emberi portré ezáltal keltheti sokakban a sértetlenül ép, a példaszerűen egész, vagyis a hamleti módon integer lírai személyiség képzetét.

A költőt pályakezdetétől jól ismerő Vasy Géza a Czine Mihály-díj átadásakor elhangzott laudációjában (2006. szept. 28.) alkat, sors és történelem összefüggéseiről szólván kétségkívül a lényegről beszél: „Nagy Gáspár a meghamisított történelemkép idején fellázadt a történelemszünet ellen, és a cenzúra időszakában kereste a sajtószabadságot. (...) Ezért vált október költőjévé. Pontosabban: október ígézetében november költője lett: a vérbefojtás, a megtorlás, a kötelező feledtetés és felejtés évtizedeinek krónikás költője. (...) Olyan tanú, aki többszörösen érzi önmaga felelősségét: az igazat ki kell mondania a legvidámabb barakk zsarnokságáról. (...) 1990 óta jövőképe, reménye egyre

inkább eszmében, ideában, hitben talál fogódzót; a betlehemi jászol minden szalmaszála a reményt közvetíti. (...) Nagy Gáspár életműve is ékes példája annak, hogy az esztétikailag megformált mű etikumot is közvetít.”

A hetvenes évektől gazdagon sorjázó s mindvégig makulátlan tisztaságot sugárzó ars poeticák is ezt támasztják alá: „Lefokozott szívűeknek/ valami szabadítót mondani/ a kapuk alatt// (...) kell valami szabadítót mondani/ a kapuk alatt/ mielőtt tompán becsukódnak” (*Szabadítót mondani*); „írni/ a szó egyetemes súlytalansági állapotában// (...) hinni/ a mérleg kristály-krisztusában// halni/ redukált időben fölszabadítva a lelket/ élni/ átzubogni az összes szennycsatorna/ cserepes torkán” (*Hétparamcsolat*); „Hogy fényesednek az éjszakák!/ amint élesednek a kések,/ de a félelmes penge-arzenált/ kicsorbíthatja az É N E K.// Aki a félelmen túli tartomány/ dalokra elszánt kölyke, jól tudja miért e földi ágy/ s miért a csillagok – fölötte.” (*Félelmen túli...*); „A tehetség semmi, elrontható, elpazarolható./ Ami az egész életben számít, az a jellem./ Tanulom ezt Magától nemes úr holtában is/ ahogy életben a testtartás bátor egyenesét/(...) lám Cogito úr – éppen húsz év után – most már bizonyosság/ hogy a halál mindent elrendező geometriája szerint/ a hűség és jellem párhuzamosai beérik egymást... Ámen.” (*Zbigniew Herbert emlékére*).

A kilencvenes években Nagy Gáspár létfilozófiai költeményeiben fölerősödik a – már korábbi verseiben is viszonylag gyakran megjelenő – halálélmény. Szembenéző, várakozó, elégikus vallomásai (*Tudom, nagy nyári délután lesz; Amikor vége; Még szeretném elnapolni; H-versek*) ezt a leendő élményt, drámai pillanatot járják körül. A változatos hangvétel és sokféle partitúra szerint felépülő, konfesszionális mélységekben mozgó számadások üzenete számos létfilozófiai tanulással szolgál. A halál azon túl, hogy földi fogalmak szerint nullára redukálja az ember szabadságfokát, át is lendíti a meghalót egy másik, bizonyosan tágasabb, félelem nélküli dimenzióba, mintegy jóvátételként azért, hogy a porhüvelyéből távozó lélek a lehető legnagyobb árat fizeti, vagyis meghal amiatt, hogy valahány évig a véges világban emberként élhetett az emberek között. Nagy Gáspár egyik különösen emlékezetes, nyolcvanas évek végén született artistikus szépségű verse (*Ott fõnn*) ezt az élményt a metafizikai távlat többletével fejezi ki: „Szabad vagyok már/ mindenektõl/ barátaitomtól/ ellenségeimtõl/ akik ha veszem/ is akarják/ a beborult égre/ nevem írják/ s eljövök onnan/ esõnek hó-

nak/ vígasztalanokat/ vígasztalónak/ az ég szürke lapján/ ott fõnn – tûnõdõm/ mennyei betûkõn”.

Nagy Gáspár keresztényi ihletettségu versei evangélium és esztétikum találkozásának izgalmasan újszerű és egyéni olvasatát adják. A posztumusz verseket tartalmazó *Sárfelirat* (2007) címû kötetben a bibliai inspirációjú szakralitás és passiójárás olyan intenzitással, illetve komplexitással van jelen, hogy akár evangéliumi esztétikáról is beszélhetünk. Abban az értelemben is, ahogyan ezt Dsida Jenõ, Radnóti Miklós, Pilinszky János, Baka István és Sziveri János költészete mutatja. A nagy formátumú, tág horizontú életmû sajnálatosan korai zárókövét a kivételes hõfokú és élménysûrúségû reflexivitás, a személyes és egyetemes tartalmakat metafizikai távlatból láttató költõiség, a transzcendens reménység csõppnyi öröklétet kigyõngyözõ lírai hevülete és az alapvetõen liturgikus, vallomások beszédmodd reveláló ereje avatja az utóbbi idõszak egyik leghitelesebb és legértékesebb kötetévé.

A Sárfelirat versuniverzuma az emberi mélység, a nyelvi erõ, a sugárzó tisztaság és artistikus szépség jegyeivel is egészen különleges minõséget képvisel a magyar líra csillagterképén, ám a költõi értékvilág példaszertû koherenciája még igézőbbé teszi a könyvet. A transzparens módon fekete-fehér, s a tragikus vonatkozásokon túl egyfajta grafikai miliõt sugárzó posztumusz kötet a határhelyzetben leledzõ lírai alany végsõ stációjának megrázó dokumentumaként, a számvetés, az én-felmutatás, a búcsú és létösszegzés döntõen klasszicizált nyugalma artikulációjaként lehet a magyar irodalmi kánon egyik magaslati pontja, illetve a Nagy Gáspár-i életmû méltó lezárása.

A *Sárfelirat* címû kötetben a szentségek között (Isten, angyal, menny, tenger, háló, élet, halál) egészen kivételes helyet foglal el 1956 és a Szent Korona. Nagy Gáspár utolsó pályaszakaszának két versvonulata (*H-ciklus*, illetve az *Utókor* versfüzér) a halálközelség szorongató helyzetében vet számot személyiség és közösség legalapvetõbb dilemmáival, más versek pedig (*Oktõber végi tiszta lángok; Fénylõ arcok és tükörképek; Amikor a Duna koronát cipelt*) a nemzeti történelem és önazonosság legfontosabb és legszakrálisabb szimbólumait tematizálva erõsítik önbecsülésünket, erkölcsi-szellemi megújulásba, illetve egy magasabb minõséget képviselõ Magyarországra vetett hitünket.

Nagy Gáspár Kossuth-díjas költõt 1956 szelleme pályakezdése óta fogva tartja, lírájának jelentékeny része ebbõl a témakörbõl származik. Tíz évvel ezelõtt megjelent, viszonylag szûk körben ismert kötete (... nem szabad feledNI...! versek–1956 láthatatlan

emlékművének talapzatára, Püski Kiadó, Budapest, 2002) csaknem nyolcvan, a forradalom eseményeihez kapcsolódó, illetve annak szellemében készült verset tartalmaz. Nagy Gáspár a versek mindegyikében a történelmi amnéziával, az ősznépi múltfelejtéssel és kedélyes közönnyel dacolva a nemzet önvédelmi reflexére, illetve mentális egészségére helyezi a hangsúlyt.

A *Sárfelirat* „tisztaságot sugárzó és tisztaságot követelő” verseinek sorában (*Fénylő arcok és tükörképek; Októberi stációk – keserű töredékek; Puskás Kelemenék; Szorzótábla-émlék egy hajdani osztatlan iskolából*) kitüntetett szerepet tölt be az – *oratorikus emlékezés 1956 vértanú hőseire* alcímet viselő, *Októberi végi tiszta lángok* című hét részes kompozíció, amely a költő e tárgykörben született műveinek egyfajta lírai szintézise. A szerkezetében, értékvilágában és jelentésrétegeiben is hallatlan műgonddal kimunkált alkotás a liturgia költészetét a költészet liturgiájaként álmódja és teremti újra. A teremtő fájdalom költői hagyományához kapcsolódó poéma a forradalom hőseinek és mártírjainak igazgyöngyként fénylő áldozatát kozmikus távlatokban és egyetemes emberi összefüggésekben mutatja föl, miközben „egy örökre szent-évszámú Kedd”-re fókuszálva az egykor volt ünnepi időt időtlen ünneppé avatja. A gyászmise rendjét követő oratorikus emlékezés záró része (*Lux Aeterna*) a szent célért hozott áldozat örök emberi értelmét és a megvilágosultak egyedül érvényes, soha el nem múló igazát fejezi ki: „A lángok forró szívéhez értem,/ nincs, nem is lehet már több/ ellobbanó pillanata ennek az útnak./ Élők: mutassátok föl a világnak,/ s a hunyorgó égi csillagoknak/ a mi hőseinket, szent halottainkat,/ akik most már jobban ragyognak/ és fényük egyre fényesebb lesz,/ ahogy megérti áldozatukat a nemzet,/ ha századonként legalább egyszer/ fölkel és nem riaszthatja semmi fegyver...// Ekkor nagy lesz és hatalmas,/ tantoríthatatlanul forradalmas,/ bukásaiban is büszke, méltóságos...// Azt súgja: csak a holtak igazára hallgass,/ mert az október végi tiszta lángok/ szívébe égették a szabadságot!”.

Nagy Gáspár széles ölelésű, dialogikus természetű költészetén belül számszerűsége és minősége miatt is megkülönböztetett figyelmet érdemel a portréversek, az idéző-szólító költemények és a lírai nekrológok csoportja. A ráhangolódás és behelyezkedés kontemplatív állapotában született alkotások alapmotíváltságukban hasonlóak, hiszen a megszólítottal vagy megidézettel fölismert sorspárhuzam, illetve sorsközösség jelenik meg bennük. A választás és vállalás szükségképpen

önmeghatározás is egyúttal, amiben a lírai személyiség legteljesebb érintettsége és érdekelttsége ismerhető föl. Ebben az értelemben a portréversek művészet-filozófiai érvényű ars poeticák, egyszerűsége mind konfesszionális jellegű monológok, hiszen a lírai alany önnön transzcendenciáját, legeszményibb vágy- és célképzeteit mutatják föl. Az eltávozottakhoz szóló, odaátra küldött versek legfőbb esztétikai-emberi hozadéka az ön- és létmegértés új dimenzióinak bekapcsolása, a nembeliség ontológiai, metafizikai távlatokba helyezése, az emberi létezés alaphelyzetének és alapmotíváltságának érzékeltetése lehet. Nagy László Kondor Bélára emlékező sorait idézve: „nagypróbás ínségünkben oltalom az égi barát, mert szívében nem lakik félelem.”

A példaadó elődökkel és pályatársakkal folytatott párbeszéd, a lírai alany integritását erősítő szellemi rokonkereső magatartás Nagy Gáspár korábbi kötetei (*Koronatűz; Halánték-dob; Földi pörök; Kibiztosított beszéd*) nyomán a 2000-ben megjelent *s a Tudom, nagy nyári délután lesz* című kötet anyagát is magába foglaló *Szabadrabok* című gyűjteményes kötetben teljesebben ki, hogy az utána következő verses könyvekben (*Húsz év a kétezerből; Ezredváltó sűrű évek; Sárfelirat*) az értéktanúsító, sorsvállaló magatartás egy minden korábbinál komorabb és drámaibb partitúra jegyében kapjon hangot. Az utolsó pályaszakaszról – a megszólítottság és személyes érintettség okán – a József Attilához, a Kányádi Sándorhoz, a Sütő Andrásához és a Görömbei Andrásához írott verseket emelem ki.

József Attila személyisége és költészete mennyi kortárs lírikus versében fölbukkan, s nem egyszer abszolút viszonyítási pontként, a költői létforma és mindenségvágy mágikus erőt sugárzó etalonjaként. A „megtartó varázslat” és a „teremtő gondolkodás” költője Nagy Gáspár életművében is igen gyakran szerepel. A versek egy részében remniscenciaként, motívikusan vagy utalásos formában, másuttal pedig – az úgynevezett idéző-szólító költeményekben, illetve a portréversekben – József Attila művészi-emberi arculata és a hozzá való viszony válik a művek legfontosabb vívőerejévé, afféle szövegszervező erőközponttá. Az induláskori vers (*József Attilához*) is erre szolgál példával: „halálad nyomában/ fájó pózok/ életed spirálján/ én rugózok// én függök e korban/ szürke ölmon/ idegek rácsain/ ringatózom.”

Mintegy három és fél évtized múltán immáron a *Belátás* köbe véshető bizonyosságával („Nem lehet a világot Isten nélkül fölnevelni/ nem lehet a világot Isten nélkül megérteni/ nem lehet a vilá-

got Isten nélkül szóra bírní”), fordul ismét a „fájdalom zsenijé”-hez. (*Te Istenre bízad; Félig vakon írt levél J.A.-nak*), hogy a saját démonaival és a Halál angyalával küszködő passiójárása közben hittel és hűséggel vértelje, erős lélekkel bátorítsa önmagát az utolsó stációk során. „legvégül te Istenre bízad a világot,/ s nem akad majd halandó,/ bűnös és büntelen,/ és költő sem igen,/ aki pontosan értené,/ miért is volt a ritka kegyelem,/ hogy az a két nagy dióbarna szem/ e földi pokolból már a Mennybe látott...(…) te szeretetért kuncsorgó,/ örök izgága, kellemetlen fráter.../ ...én holtig elszakozgatnék veled/ egy állomási restiben,/ ahol az összes játszmát te nyered.../ Attila, nagyon sietek,/ várj meg!” (*Te Istenre bízad*). A lírai alany versbeli és a megszólított „égi barát” egykori pozíciójában a Gond-viselésre való hagyatkozás után („legvégül te Istenre bízad a világot”) a szorongatott léthelyzet kibeszélhetetlen fájdalma is sorsközösséget jelent, hiszen egyként tudják/ tapasztalják, hogy „hány kontingens könny a bánat.” Talán ezért is lehetnek képesek mindketten – Nagy Gáspár és József Attila is – odaátról energiát és hitet sugározni önmagunk megtartásához és a jelen elviseléséhez.

Akárcsak a legkiválóbbak közül való filmrendező (Jelenczki István), aki minden idők legjobb és leghitelesebb József Attila-filmjével formálja és gazdagítja a „szépség koldusa”-ról alkotott képünket. Múltán és jó szívvel idézem hát a Nagy Gáspár-vers (*Félig vakon írt levél J.A.-nak*) ideillő szövegrészét: „és láss csodát: néhány hónapja láttam/ egy különös filmet Rólad,/ azt hiszem, a Duna Televízióban,/ szerintem nagyon jó volt,/ pedig a hossza vagy négy óra,/ két részletben láttam, alighanem ezt sem tudják/ megbocsátani a rendezőnek, meg azt sem,/ hogy évekig koldulta össze a filmre való aprópénzt,/ s dacból és szeretetből mégis megcsinálta,/ sőt képes volt a mi eszméletünket is/ feltölteni s ébren tartani Veled,/ és ama görbületlen gyémánttengelyt tartó/ hibátlan versmondataid között,/ s ezért... – lehetek elfogultsággal is vádolható –/ azt hallhattam a film végén, amit régóta/ magam is a legfontosabbnak tartok.../ és nagyon szeretlek érte:/ 'Az Isten itt állt a hátam mögött./ És én megkerültem érte a világot./ Látod, most kicsit jobban látok...”

A szeretetben és sorsvállalásban azonosuló közzöntő versek sorában művészi értékei okán egészen különleges helyet foglal el a Kányádi Sándor hetvenötödik születésnapjára írott *Mi volna évei mögött?* című remeklés, amely a Tiszatáj 2004. májusi számában jelent meg. A legtitkosabb ultrahangok-

ra is fogékony mű a Kányádi-lírára emlékeztető természet- és valóságközeli metaforikájával, áttetsző formarendjével, csillámló játékoságával, nyelvi szépségével és emberi mélységével ragadja meg az olvasót. A személyes léttörténet pragmatikai vonatkozásait a költői világ imaginárius elemeivel ötvöző, intarziyszerűen leltározó alakrajz oly módon láttatja Kányádi Sándor művészi-emberi portréját, hogy eközben a lírai én az idősebb pályatárssal fölismert lényegi azonosságokat, a nyelvszemlélet, a költészetfelfogás, a magyarsággélmény, a hagyomány- és értéktudat terén megmutatkozó attitűdbeli egyezéseket is érzékeltetni vagy legalábbis sejtetni tudja. Az már a kifinomult érzelmi intelligencia tanulhatatlan eleganciáját, a nyelv- szemantikai megformálás bravúráját dicséri, hogy mindezt rejtjelesen, indirekt módon teszi. (A mostani dolgozat keretei között kifejezni nem, legfőképpen csak jelezni tudom, hogy a Kányádi-verseket idéző ritmikai szegmentáltság, előbeszédyszerűség, nyelvi minimalizáltság, beszéd- és dallamtagolás külön tanulmány tárgya lehetne.)

A Kányádi-misztériumot kutató vers a szignifikáns élettények és személyiségjegyek („nagy utak”, „világvégi találkozók”, „árny-mosolyok”, „gyors szökellő szavak”), illetve az értéktudatot kifejező értékjelképek („csikó-csengő”, „golya-kelep”, „fecske-csivít”, „Szamos Nyárád és Küküllő”, „ama metró-pad”, „fák hegye”) főemléksévély úgy jut el az érvényes és élményszerű Kányádi-portréhoz, hogy eközben általánosabb létfilozófiai tanulságokkal is szolgál. A *Mi volna évei mögött?* a fizikai és metafizikai világ határmezsgyéjén egyensúlyozó költeményként avat be a látható mögött fölsejlt titkokba, a szenualitáson túli igazabb és mélyebb valóságba. „Szamos Nyárád és Küküllő/ megmorajló/ hangja/ mögött/ sőt még ama/ metró-pad fölötti falra/ papirosra/ féltényerre és körömrre/ vagy a fekete korongra/ rótt versek/ mögött/ is van egy másik költő/ fényből s gondból/ egybe-rostált/ ember-vándor/ el nem romló/ el nem vásó/ mert szívből tud ő szokat/ Isten hú írástudója/ de bölcsen tud hallgatni is / így profétál némán s túlhan/ már fák hegyén és koronáján”. Nagy Gáspár vallomásként és önportréként is olvasható verstüneményében, főként pedig annak utolsó soraiban – miközben tehetség és jellem életreszólan fontos összefüggését érinti – mintegy a vékonyka földi jelenlétre figyelmező mementóként tudatosítja a vendéglét transzcendencia általi meghatározottságát, valamint az evilági történések metafizikai távlatból fölsejlt mélyebb és pontosabb értelmét.

Erdélyt és az erdélyiséget Tamási Áron és Kós Károly halála óta Sütő András távozásával érte a legnagyobb veszteség. Abban az értelemben is, hogy – a példaadó elődök nyomán – a transzszilvánizmus erkölcsöt és magatartást meghatározó eszméje emberileg és művészileg legteljesebb érvénnyel és hitelességgel az ő életében és munkásságában öltött testet.

Nagy Gáspár *Harmadik vers – sirató* című lírai nekrológiájában az a fajta döbbenetes felismerés és szívszorító fájdalom szólal meg, amit az erdélyi kultúra égtartó emberének marosvásárhelyi temetésén (2006. október 7.) oly sokan érezhettek a végtisztességtevők közül: „Hangtalan őszi eső/ a Mezőség törött homlokán/ sírok sírok/ mégis András/ halálod hallatán/ könnyem patakzik/ mint a forrás/ lelkeembe robajlik/ téli omlás/ szívetem szorítja/ drága András/ nem tudok szólni most már”. Így siratja a nagybeteg költő azt a mindhalálig hűséges pályatársat, akinek műveiben „a moralista nemzetföltő és értékmentő szenvedélye társult.” Egyebek mellett tőle tanulhattuk meg, hogy a szülőföld és az anyanyelv megtartó hagyománya nélkül a világban való helytállás teljességgel lehetetlen; tápláló gyökerek és éltető források hiányában az ember otthonkereső törekvése tökéletesen reménytelen. Amiként egykoron Arany Jánostól lehetett tanulni a magyar nyelv csodáját, úgy fordulhatunk mi, szerencsés magyar ajkú olvasók Sütő Andrásához, hogy az édesanyánktól kapott szavakat az ő transzszilván szellemiséggel, ábeli kacagással és szomorúsággal átítatott nyelvi univerzumában tanuljuk és teremtsük újra. A Mezőségből Mindenségbe szakadt felelős írástudótól tanulhattuk meg újra, hogy „tagjai vagyunk egymásnak” és részei a nagy egésznek. A Nagy Gáspár-vers utolsó sorait ezért is érezhetjük mélységesen igaznak és hitelesnek: „bízató hangod többé nem vár/ földi vigasz helyett// megannyi égi membrán/ fényeddel ránk süt a csillagoltár”.

A Gondviselés kegyelme és szeretete rendszerint embereken keresztül nyilvánul meg. Egyetemista koromtól fogva sohasem volt kétségem afelől, hogy számomra Görömbei András jelenti az egyik legnagyobb kegyelmet. A Kossuth-díjas akadémikus professzor a debreceni iskola legnemesebb hagyományait és legtávlatosabb vízióit kiteljesítő írástudói minőségében a kortárs magyar irodalom egyik leginkább megkerülhetetlen, emblemikus személyisége. A (győri) bencés örökséget a civisváros szellemiségével ötvöző Görömbei András azért lehet szakmája etalonja, mert a kivételes felkészültségen és tudós erudíción túl a léleklángra

figyelő ember elhívottság- és elhivatottságtudatából is táplálkozni tud. Az öt ünneplő pályatársak hatvanadik születésnapra készült méltató írásai („köszönő és megköszöntő ige”) még tovább erősíthetik ezt a vélekedést. A példaszzerű eleganciával és jó ízléssel szerkesztett ajándék-könyvben a sok-sok tanítvány, kolléga és pályatárs feltétlen tiszteletét és szeretetét is méltóképpen kifejező vezérversként áll Nagy Gáspár *Litániás dicsérvő ének* című verse.

A Sárfeleirat című kötetben azonos cikluscím alatt szereplő telitalálatos portré – a legjobb Nagy Gáspár-versek árnyalatos finomságával, nyelvi erejével, csillámló játékoságával és összetett szemantikával vetekedve – úgy rajzolja meg a sokak számára példaszzerű, iskolateremtő professzor irodalomtörténeti, tanáremberi alakját, hogy ez az ultrahangokra is fogékonny élet- és személyiségrajz általánosabb tanulságokkal is szolgál. A szeretetteljes elmélyültséggel és lényeglátó pontossággal készült portré egyik legfontosabb üzenete talán az lehet, hogy a jószívvel másokért élő, áldozatvállaló altruizmus ma sem korszerűtlen, hiszen a személyes példamutatás százszor és ezerszer többet ér, mint az előírás.

A *Litániás dicsérvő énekben* a vershős Görömbei Andrásról alkotott kép legfőbb mozaikjai (erkölcsi tisztaság és bátor kiállás, szakmai és emberi igényesség, a minőség-eszményt és létteljességet megcélzó értéktudatos cselekvés, az összmagyarságért vállalt áldozatos szolgálát, feltétlen alázat) Nagy Gáspár művészi-emberi portréjában is meghatározó súllyal vannak jelen. Ezért is lehet ez a remekbe szabott vers két példaszzerű személyiség szemléletet tágító és távlatosító párbeszéde. „Volt itt minden rontás/ irigység gonoszság/ köpönyegforgatás/ kameleon-ország/ barátság-felbomlás/ harsány szórobajlás!// De kivételt is láss!// Elkerülte romlás/ Ő volna az nem más/ Görömbei András:/ neve tiszte zengés/ hatvan év szelídség/ szüntelen virrasztás/ másokért lemondás/ példával tanítás/ megértő figyelem/ sistingő türelem/ ritka önfegyelem/ közöttünk kegyelem.”

A Nagy Gáspár halála óta eltelt évek is azt igazolják, hogy a számunkra ajándék-emberként adott költő minden tekintetben a szakrális minőséget képviselte, és egész munkásságával a létteljességet célozta meg. A halál döbbenetében született versek (Vári Fábíán László: *Útavaló*; Ferenczes István: *Újév 2007, tovább a gyász*; Tamás Menyhért: *N. G. halálhírére*; Marsall László: *Az utolsó előtti óra*; Tornai József: *Dicsérjenek téged mindenek!*; S. Benedek András: *Vers, romlott időben*; Léka Géza: *Nagy Gáspár farkasréti ravatalánál*; Pék Pál: *Epitáfium egy rontott kertben*; Magyar Barna: *Halálhíred áztatja a minden-*

séget; Finta Éva: *Nagy Gáspár érkezése*; Szikora János: *Gáspár dalát dúdolom*; Baka Györgyi: *Halálod jel lett; Fohász oldásért és kötésért – Nagy Gáspár égi útjához*) mind-mind azt tanúsítják, hogy Nagy Gáspár földi pályája és égi útja tiszta és romolhatatlan fényrel ragyog az időben. A pályatársak által „visszaköltöző fény”-ként, „jó király”-ként, „igaz szavú zarándok”-ként, „verstábornok”-ként, „veszélyes igazmondó”-ként, „lélek-fény-gyújtogató”-ként aposztrofált költő elgondolhatatlanul sokat tett azért, hogy a tisztátalanság helyett a tisztaságot, a töredékesség helyett a teljességet emelhesük be az irodalmi köztudatba és a nemzeti emlékezetbe.

A címben szereplő evangélium szeretetelű üzenetével összhangban bátran mondhatjuk, hogy számunkra a lehető legnagyobb öröm és kitüntetés, hogy a Bertha Zoltán által „utolsó klasszikus nemzeti költőnk”-nek, illetve „apostoli lelkülettel megáldott lélek-mentő”-nek nevezett Nagy Gáspár barátunkat ismerhettük, s a legszebb ajándék, hogy ránk hagyott verseit nap mint nap olvashatjuk. Hogyha élne, Nagy Gáspár még mindig csak hatvanhárom éves volna, s művészileg teljes vértetben, kétségkívül költőfejedelmeként írhatná az őszikéit. Amiként írja is odafönt, égi megbízás alapján.

